

Ülevaade eestkostja määramise ja sellega seotud menetluse mõningatest probleemidest

22. 06. 2007

Ülevaate eesmärk

Käesolev ülevaade on koostatud 23. aprillil 2007. a. Õiguskeskuses toimunud eestkostemenetluse ümarlaua mõttevahetuse täienduseks.¹

Ülevaate koostamiseks kasutatud materjalid

1. 23. aprilli 2007. a. ümarlaua protokoll;
2. KIS-i vahendusel kättesaadavad eestkostemenetluses tehtud lahendid. Ülevaate koostamiseks on valikuliselt uuritud maakohutute poolt 2007. a. tehtud vastavaid lahendeid.

Õiguslik raamistik

- PKS §-d 92-104
- TsMS §-d 520 – 532 (eestkostja määramine täisealisele piiratud teovõimega isikule) ja 554-557 (eestkostja määramine alaealisele)

Ülevaade probleemide kaupa

1. Eestkostja isik

1.1. Kas eestkostjaks võib olla üksnes füüsiline isik (PKS § 95, Riigikohtu otsus 28.oktoobri 2005. a. nr 3-2-1-101-05) või võib eestkostjaks olla ka asutus (TsMS § 526 lg 2 p 2)?

Suuremal osal vaadeldud lahenditest määrati eestkostjaks füüsiline isik, esines aga ka juhtumeid, kus eestkostjaks määrati eestkosteasutus. Näiteks 26. veebruari 2007. a. Harju Maakohtu Kentmanni kohtumaja määruses tsiviilasjas nr 2-06-21747/21 on märgitud:

"pikendada V.F.-le seatud ajutise eestkoste tähtaega kuni 31.augustini 2007. Määrata V.F. suhtes eestkosteasutuseks Tallinna linn (Iru Hooldekodu kaudu). Eestkostja on kohustatud hoolitsema eestkostetava ülalpidamise eest ja kaitsma tema varalisi ja isiklikke õigusi ning huve. Lubada eestkostetaval teha tehinguid üksnes eestkostja nõusolekul. Eestkoste on seatud eestkostetava kõikide asjade ajamiseks."

Tartu Maakohtu Valga kohtumaja 18. mai 2007. a. määruses tsiviilasjas nr 2-07-1667 on märgitud: "Avaldaja kinnitab, et A.G. puhul ei esine ühtegi füüsilist isikut, kellel oleks motiiv asuda tema eestkostjaks, seega palub avaldaja esindaja määrata A.G. eestkostja ülesandeid täitma Valga Linnavalitsuse. Kohus, tuginedes Riigikohtu 07.12.2005 otsusele tsiviilasjas nr

¹ Tegemist on valikulise ülevaatega nendest probleemidest, mis vastava valdkonna kohtupraktika osas on lahenditest silma hakanud. Ülevaate aluseks ei ole olnud antud valdkonda käsitlevate lahendite tervikanalüüs.

3-2-1-141-05, asub seisukohale, et seadus ei näe ette võimalust määrata Valga linn A.G. eestkostjaks, kuna eestkostjaks saab olla ainult füüsiline isik. **Kuna A.G.-l puuduvad lähedased isikud, keda oleks võimalik määrata tema eestkostjaks ning eestkosteasutus ei ole esitanud kohtule nõuetekohast eestkostja kandidaatisikut, siis peab eestkosteasutus vastavalt PKS §-le 95 lg 5 täitma eestkostja ülesandeid kuni nõuetekohase eestkostja määramiseni.** Samuti lasub eestkosteasutusel ülesanne leida isikule eestkostja". Seega kohustas kohus omavalitsusüksust teostama toiminguid eestkostetavale füüsilisest isikust eestkostja leidmiseks ning eestkostja leidmisel esitama kohtule viivitamatult avalduse isiku määramiseks eestkostjaks.

1.2. Füüsilised isikud, keda kohtumäärustes eestkostjaks määratakse:

- **eestkostetava sugulased**
- **hooldekodu töötajad.** Näiteks Viru Maakohtu Jõhvi kohtumaja 17. mai 2007. a. määrusest tsiviilasjas nr 2-06-35873 nähtub, et Kohtla-Järve Vanurite Hooldekodusse paigutatud isiku eestkostjaks on määratud hooldekodu juhataja. Viru Maakohtu Rakvere kohtumaja 19. mai 2007. a. määrusest tsiviilasjas nr 2-06-29886 ilmneb, et hooldekodus töötava hooldaja määramine eestkostjaks on seal tavapärase praktika. Viimatinimetatud määrusega asendati isikule varem määratud eestkostja teisega, kusjuures eestkostja vahetust oli määruses põhjendatud järgnevalt: "*Elmise eestkostja selgituse kohaselt oli tal üheaegselt liiga palju eestkostealuseid, põhjuse eestkostja ülesannete täitmisest loobumiseks andis aga asjaolu, et ta ei tööta enam Aavere Hooldekodus ja seega igasugune seos antud majaga ja selles elavate isikutega puudub.*"

1.3. Kuidas teeb kohus kindlaks, kas eestkostjaks määratav isik on selleks sobiv ja kuidas on seda määrustes põhjendatud

1.3.1. Piiratud teovõimega alaealisele eestkostja määramisel:

- Enamasti elab alaealine juba vastava isiku juures ja sel juhul on üheks põhiargumendiks see, et "alaealisele on eestkostjaks määratava isiku juures tagatud normaalne elukeskkond õppimiseks ja arenemiseks, alaealine on seal turvalises keskkonnas jmt". Sageli on kohtulahendis ka täpsustatud, mida selline väide tähendab (kirjeldatakse seda, millised on elamistingimused, näiteks kas lastel on oma tuba, millised on laste võimalused vaba aja veetmiseks jmt). Kui eestkostjaks taotletakse määrata lapse vanavanem, siis on kohus enamasti kaalunud ka seda, kas isik sobib eestkostjaks selles tähenduses, et kas ta saab lapse kasvatamisega hakkama – kas tema vanus ja tervis võimaldab eestkostja ülesandeid täita.
- On tuvastatud, et eestkostjaks määratav isik on läbinud kasu- ja hooldusperede koolituse, mis juba iseenesest kinnitab tema sobivust kasuvanemana;²
- On kindlaks tehtud, et eestkostjal on kindel sissetulek ja võimalused alaealise eest hoolitsemiseks.
- Isiku sobivust eestkostjaks on tuvastatud ka arsti arvamusega, samuti sellega, et temaga on juba varem sõlmitud peres hooldamise leping.³

² Näiteks Pärnu Maakohtu Rüütli kohtumajas 30. jaanuaril 2007 tehtud määrus tsiviilasjas nr 2-07-1468

³ Näiteks 16. märtsi 2007. a. Pärnu Maakohtu Rüütli kohtumaja määrus tsiviilasjas nr 2-07-4395.

1.3.2. Täiealsele piiratud teovõimega isikule eestkostja määramisel:

- Eestkostjaks määratav isik on eestkostetava lähisugulane ja soovib eestkostetava eest hoolitseda ja tema õigusi kaitsta ning on ka seni viimase hooldamist ja asjaajamist korraldanud.
- Eestkostjaks määratav isik on kohtule kinnitanud oma nõusolekut hakata eestkostjaks ja vastavate võimete olemasolu.
- Eestkostetasutus on esitanud arvamuse, et eestkostjaks määrataval isikul on eestkostetavaga head ja usalduslikud suhted ning et isik on oma hariduse ja elukogemuste poolest sobiv eestkostja kohustuste täitmiseks;
- eestkostetav ise taotleb vastava isiku määramist eestkostjaks; eestkostja kinnitab, et omab sotsiaaltöö kogemusi jmt argumentid.

2. Eestkostja ülesannete ja eestkostetava õiguste (nt tehingud, mida võiks piiratud teovõimega isik teha eestkostja nõusolekuta) kindlaksmääramine kohtulahendites

2.1. Alaealise eestkostja määramisel

Näiteid kohtumääruste resolutiivosadest:

Näide 1

*Perekonnaseaduse (PKS) § 92 lg 1 kohaselt seatakse eestkoste lapse **kasvatamiseks, tema isiklike ja varaliste õiguste ja huvide kaitseks**. Sama paragrahvi lõike 2 järgi seatakse eestkoste lapse üle, kelle vanemad on surnud, teadmata kadunud või piiratud teovõimega või kelle vanematelt on vanemaõigused ära võetud. PKS § 97 kohaselt on eestkostja lapse seaduslik esindaja ning on kohustatud hoolitsema lapse kasvatamise ja ülalpidamise eest. Kohus määrab A.G-le eestkostjaks S.G. Eestkostetaval tuleb keelata kõikide tehingute tegemine ilma eestkostja nõusolekuta."*

Näide 2

1. Seada alaealise A.B. üle eestkoste kuni täiealseks saamiseni ning määrata tema eestkostjaks T.B., kellele anda esindusõigus eestkostetava A. B. suhtes kõikide seadusest tulenevate tehingute tegemisel ning asjade ajamisel.

*2. Teha T. B. ülesandeks **hoolitseda A.B. ja tema ülalpidamise eest ning lähtuda oma tegevuses eestkostetava huvidest.**⁴*

Näide 3

*"Eestkostja ülesannete ring on määratletud Perekonnaseaduse § 92 lg 1 ja § 97 lg 2 sätestatuga, mille kohaselt **eestkostja tagab lapse kasvatamise, ülalpidamise ning tema***

---

⁴ Viru Maakohtu Narva kohtumajas 8. mail 2007. a. tehtud määrus tsiviilasjas nr 2-07-7987

varaliste õiguste ja huvide kaitse. Eestkostetaval lubada ilma eestkostja nõusolekuta teha igapäevaseid elukondlikke pisitehinguid."⁵

Näide 4

*"TsMS § 557 lg 2 kohaselt tuleb alaealistele eestkostja seadmise määrukses lisaks eestkostetava (p 1) ja eestkostja (p 2) isikule märkida ka eestkostja ülesanded (p 3) ning kas ja milliseid tehinguid võib alaealine teha eestkostja nõusolekuta (p 4). Nende asjaolude kohta esitas avaldaja oma ettepaneku, mis seisnes eestkostjale kõigi asjade ajamiseks õiguse andmises. Kohus peab vajalikuks täpsustada eestkostja ülesandeid PKS § 97 lõikes 2 nimetatuga, kõigi asjade ajamiseks volituste andmine on laste vanust arvestades igati põhjendatud."*⁶

Näide 5

*"Seada eestkoste S.S kõigi asjade ajamiseks. Eestkostjal on eestkostetava esindamise õigus."*⁷

Näide 6

"Seada alaealise J.V. üle eestkoste ja määrata tema eestkostjaks V.P.

*Lubada eestkostetaval teha tehinguid tema käsutusse vabaks kasutamiseks antud rahaliste vahenditega."*⁸

Eeltoodust nähtub, et kohtulahendid on alaealisele eestkoste määramisel eestkoste sisu ja ulatuse osas üsna lakoonilised. Mõnel juhul piirduakse eestkoste sisu osas vaid viitega seaduse sättele.⁹ Omaette küsimus on, kuid võrd suured saavad üldse olla erinevused alaealise isiku üle seatud eestkoste ulatuses ja sisus, sest alaealise puhul on eestkoste põhiolemuseks puuduva vanemliku hoole tagamine alaealisele. Kui lisaks eestkostjale on lapsel olemas ka vanem(ad), kelle vanemlike õigusi ei ole ära võetud, siis võiks kaaluda, kas neis asjades ei peaks eestkostja ülesannete ring ja õigused olema selguse huvides põhjalikumalt kirjeldatud ja mitte piirduma viitega sellele, et eestkostja ülesandeks on tagada lapse huvide kaitse.¹⁰

2.2. Täisealisele piiratud teovõimega isikule eestkostja määramisel

Vastavaid lahendeid sisaldas KIS-s oluliselt vähem kui alaealisele eestkostja määramise juhtumeid. Eestkostja ülesannete ring oli neis lahendites kirjeldatud erinevalt, kuigi eestkoste sisuline maht oli enamikel juhtudest sarnane.

⁵ 22. jaanuaril 2007. a. Viru Maakohtu Jõhvi kohtumajas tehtud määrus tsiviilasjas nr 2-07-1483.

⁶ Pärnu Maakohtu 04. mai 2007. a. määrus tsiviilasjas nr 2-07-12075.

⁷ 28. 03. 2007. a. Pärnu Maakohtu Rapla kohtumaja määrus tsiviilasjas nr 2-07-5009.

⁸ 30. jaanuari 2007. a. Pärnu Maakohtu Rüütli kohtumajas tehtud määrus tsiviilasjas nr 2-07-1468.

⁹ Viru Maakohtu Jõhvi kohtumaja 5.04. 2007. a. määrus tsiviilasjas nr 2-07-3332.

¹⁰ PKS § 50 lg 2 kohaselt on vanem lapse seaduslik esindaja ja seadusliku esindajana on vanemal eestkostja volitus; § 92 lg 3 ja 97 lg 1 kohaselt on juhul, kui laps on jäänud ilma vanemlikust hoolitsusest ja talle on määratud eestkostja, lapse seaduslik esindaja eestkostja.

Näide 7

"Eestkostja on eestkostetava seaduslik esindaja ning on kohustatud:

- *hoolitsema eestkostetava ja tema ülalpidamise eest ning lähtuma oma tegevuses eestkostetava huvidest;*
- *andma eestkosteasutusele Tartu Linnavalitsusele aru eestkostja ülesannete täitmise kohta;*
- *esitama eestkostetava vara valitsemise kohta eestkosteasutusele iga-aastase kirjaliku aruande.*

Eestkostja ei või eestkosteasutuse eelneva nõusolekuta:

- 1) *võõrandada eestkostetava kinnisasju või koormata seda piiratud asjaõigusega;*
- 2) *võõrandada eestkostetava vallasasja, millel on eestkostetava jaoks eriline väärtus;*
- 3) *kinkida eestkostetava vallasasja, välja arvatud tavapärased kingitused;*
- 4) *pantida eestkostetava vallasasju;*
- 5) *võtta eestkostetava nimel laenu ja loobuda võla sissenõudmisest;*
- 6) *loobuda eestkostetava nimel pärandi vastuvõtmisest.*

Eelnimetatud tehingute tegemiseks ei või piiratud teovõimega isiku eestkostja anda nõusolekut eestkosteasutuse eelneva nõusolekuta.

Eestkostja ei või teha tehingut eestkostetavaga , välja arvatud juhul, kui tehingust ei teki eestkostetavale tsiviilkohustusi.

Eestkostja ei või eestkostetava nimel teha tehingut oma abikaasa, alanejate ja ülenejate sugulaste ja õdede ja vendadega.

Eestkostja ei või esindada eestkostetavat vaidlustes iseenda, abikaasa, alanejate ja ülenejate sugulaste ja õdede ja vendadega.

*Sel juhul esindab eestkostetavat eestkosteasutus.*¹¹

Näide 8

*"Seada isiku üle eestkoste kolmeks aastaks alates käesoleva määruse tegemisest, mille järel kohus otsustab eestkoste lõpetamise või pikendamise. Eestkostetav ei või eestkostja nõusolekuta mingeid tehinguid teha."*¹²

Näide 9

"Määrata H.R. eestkostjaks M.L. tähtajaga kolm (3) aastat.

H.R. võib teha iseseisvalt igapäeva eluks vajalikke pisitehinguid, mille väärtus ei ületa 500 (viissada) krooni ühes kuus.

Eestkostja ülesannete ringi jätta kõik H.R. olulised sotsiaalsed, varalised ja õiguslikud tehingud ja toimingud, välja arvatud pisitehingud."

¹¹ 13. detsembri 2006. a. Tartu Maakohtu Tartu kohtumaja määrus tsiviilasjas nr 2-06-18 917.

¹² 05. veebruari 2007. a. Pärnu Maakohtu Rüütli kohtumajas tehtud määrus tsiviilasjas nr 2-06-24390.

Näide 10

"Teha eeskostjale ülesandeks täisealise isiku V.B. kõigi asjade ajamine välja arvatud elukondlikud pisitehingud (toiduainete ostmine jne.) summas mitte üle 900.- krooni (üheksasaja krooni ja 00 sendi) kuus ning summas mitte üle 30.- krooni (kolmekümmene krooni ja 00 sendi) päevas. Kehtestatud limiidist kinnipidamise jälgimine teha ülesandeks eestkostjale. Mitte lubada V.B.-l endal teha ilma eestkostja eelneva nõusolekuta mitte mingisuguseid tehinguid või toiminguid, välja arvatult elukondlikud pisitehingud kohtu poolt kehtestatud päeva- ja kuulimiidi piires ning mitmepoolsed tehingud, millest ei teki eestkostetavale otseseid tsiviilkohustusi või kui V.B. täidab tehingu vahenditega, mille annab temale selleks otstarbeks või vabaks kasutamiseks kas eestkostja või viimase nõusolekul kolmas isik."

Uuritud lahenditest nähtub, et kuigi piiratud teovõimega täisealise isiku eestkoste mõte on tagada isikule nn olukorraspetsiifiline tugi oma asjade ajamiseks (sealhulgas tehingute tegemiseks), on enamikul juhtudest siiski tegemist olukorraga, kus eestkoste seadmise tulemusena ei säili eestkostetaval endal mingit õigust tehinguid teha ega oma asju ajada (lisaks on need isikud tunnistatud valimisõiguse mõttes teovõimetuks). Võib oletada, et niisuguste lahendite olulise ülekaalu põhjuseks on eestkoste instituudi rakendamine eelkõige olukorras, kus isik ei suuda üldse iseseisvalt õigussuhetes osaleda. Seetõttu on ka eestkostja ülesannete ringi kirjeldav osa kohtulahendites enamasti ühesugune. Nagu ilmneb eespool toodud näidetest, on mõnel juhul eestkostetavale siiski antud ka õigus teha iseseisvalt väiksemaid tehinguid.

3. Kes võib esitada avalduse piiratud teovõimega täisealisele isikule eestkostja määramiseks?

Uuritud menetlustes on avalduse enamasti esitanud **eestkosteasutus**. Samas nähtub kohtumäärusest nii mõnelgi juhul, et hilisemalt eestkostjaks määratud isik on esialgu pöördunud kohaliku omavalitsuse vastava asutuse poole, kes siis omakorda on algatanud eestkostemenetluse. Samas esineb ka mitmeid juhtumeid, kus avalduse on esitanud **eestkostetava lähedane isik** (näiteks Harju Maakohtu Kentmanni kohtumaja 18. aprilli 2007. a. määrus tsiviilasjas nr 2-06-2884 jt).

Tsiviilasjas nr 2-06-17395 on nii Harju Maakohus kui ka Tallinna Ringkonnakohus leidnud, et avalduse esitamise õigus on üksnes eestkosteasutusel. Antud kohtuasjas esitasid vanemad avalduse oma lapsele, piiratud teovõimega täisealisele isikule eestkostja määramiseks ning taotluse esialgse õiguskaitse rakendamiseks. Avalduse kohaselt põeb avaldajate täisealine laps vaimuhaigust. Haiguse tõttu ei suuda ta adekvaatselt käituda, vajab pidevat järelevalvet ja abi õigustoimingute teostamisel ning sellest tulenevalt seaduslikku esindajat oma isiklike ja varaliste õiguste ning huvide kaitseks. Avaldajad palusid määrata ennast oma täisealise lapse eestkostjateks. Samuti palusid nad esialgse õiguskaitse korras kanda eestkostetava korteriomandi registriossa märkus, mille kohaselt on korteriomandi koormamine ja võõrandamine võimalik üksnes avaldajate nõusolekul.

Harju Maakohus jättis avalduse rahuldamata, märkides, et avaldajatel ei ole õigust eestkoste seadmise avaldust esitada ja neil tulnuks eelnevalt pöörduda eestkosteasutuse poole, kelle esitatud avalduse alusel saab kohus algatada eestkoste seadmise menetluse. Avaldajad esitasid maakohtu määruse peale määruskaebuse, märkides, et vanematel on moraalne ja eetiline kohustus hoolitseda oma täisealise lapse isiklike ja varaliste õiguste ning huvide kaitse eest olukorras, kus täisealine laps ise oma vaimse seisundi tõttu ei ole suuteline seda tegema. Seega on vanematel huvitatud isikutena TsMS §-st 476 lg 1 tulenev õigus esitada avaldus

oma täisealisele lapsele eestkostja määramiseks. Avaldajad ei pea põhjendatuks, et eestkostja määramiseks peab avalduse esitama ilmingimata eestkostetasutus. Avaldajad pöördusid Maardu Linnavalitsusse seoses tütrele eestkostja määramisega, kuid sealt vastati, et neil puudub piisav alus taotleda eestkostja määramist. Ringkonnakohus jättis aga määruskaebuse rahuldamata ja märkis oma 06. septembri 2006. a. määruses järgmist: "*Ringkonnakohus nõustub maakohtuga, et kohtusse pöördunud huvitatud isikud ei ole kinni pidanud seda liiki asjade eelnevaks kohtuväliseks lahendamiseks seadusega sätestatud kohustuslikust korrast. Perekonnaseadusest tulenevalt ei ole avaldajatel õigust esitada avaldust täisealisele tütrele eestkoste seadmiseks, vaid neil tuleb esmalt pöörduda eestkostet vajava isiku elukohajärgsesse eestkostetasutusse. Seetõttu keeldus maakohus õigesti ja põhjendatult käesolevat avaldust menetlusse võtmas ja tagastas selle.*"

Siinkohal tuleks nimetatud seisukohta kõrvutada käesoleva ülevaate aluseks olnud ümarlaua protokollis väljendatud alljärgneva seisukohaga:

"Kindlasti saab isik ise esitada avalduse eestkoste seadmiseks. Seda toetab ka Riigikohtu 2. märtsi 2007. a otsus nr 3-2-1-145-06. Aga kas selle avalduse võiks esitada ka isiku abikaasa, ema, õde, vend, lapsed? TsMS loogika on selline, et kohus saab menetlust läbi viia omal algatusel ja ta ei ole üldse seotud avalduse esitamisega. TsMS põhimõte on see, et kui ei ole öeldud, kes võib selle avalduse esitada, siis võivad selle esitada kõik. Ja kohus võib seda teha ka ise. Võimalikud on kaks tõlgendusviisi. Üks on puhtalt seadusest lähtuv kitsas tõlgendamine. Kuna avaldajate ring on perekonnaseaduses piiratud, siis tulebki lähtuda sellest. Teine on julgem tõlgendusviis. Kuna TsMS on uuem seadus, siis muutis varasema ära. PKS § 92 lg 5 ja 93 lg 1 tuleb vaadelda menetlussätetena ja koosmõjus TsMS § 476. Huvitatud isikutena võiks vaadata lähikondseid ning mitte keelduda menetluse algatamist kui ka eestkostetasutus seda toetab."¹³

4. Kohtumenetluses esindaja määramine

Esindaja määramise osas on praktika väga erinev, küllalt paljudel juhtudel jäetakse esindaja määramata. Samas esines läbi vaadatud lahendite hulgas siiski ka mitmeid juhtumeid, kus isikule, kellele eestkoste seadmist otsustatakse, on määratud riigi õigusabi seaduse alusel advokaat.

Praktikas kaasab kohus protsessi ka isiku, keda taotletakse eestkostjaks (huvitatud isikuna) ja sellest tulenevalt tundub, et kui kohus on juba kontrollinud eestkostja tausta (kelle juures isik sageli otsustamise ajal ka juba on elanud või kes on juba isiku eest hoolitsenud), loeb kohus vaikivalt isiku huvid menetluses kaitstuks. Omaette küsimus on, kas ja kuidas on see kooskõlas seadusega.

5. Eksperdile esitatavad küsimused:

Näide 11

20. aprillil 2007 Pärnu Maakohtu Paide kohtumajas tehtud määrus tsiviilasjas nr 2-07-12435 (piiratud teovõimega täisealisele isikule eestkostja määramise menetluses kohtueksperdiisi teostamine). Eksperdile esitati alljärgnevad küsimused:

1. Kas J. J.-l esineb vaimuhaigus, on nõrgamõistuslikkus või muu psüühikahäire?

---

¹³ Ümarlaua protokoll p 1.

2. Kas J. J. saab aru oma tegude tähendusest ja suudab neid juhtida? Kui ei saa, siis kas tema selline seisund on kestva iseloomuga?
3. Kas J. J. on oma vaimse seisundi tõttu võimeline iseseisvalt tehinguid teostama?
4. Kas J. J. vaimset seisundit arvestades vajab ta eestkostet? Kui eksperdi arvates tuleb eestkostja määramine kõne alla, siis märkida eeskotja ülesannete ring ja eeldatav aeg, mille kestel J. J. eestkostet vajab.
5. Kas J. J. isiklikust ärakuulamisest kohtu poolt võivad tuleneda tema tervisele kahjulikud tagajärjed?
6. Kas J. J. psüühiline seisund võimaldab tal osa võtta kohtuistungist?

Näide 12

09. jaanuari 2006. a. Harju Maakohtu Tartu mnt kohtumaja määrus tsiviilasjas nr 2-05-22819. Eksperdile esitati järgnevad küsimused:

1. Kas M.P. on kehtvalt võimeline oma tegude tähendusest aru saama ja neid juhtima?
2. kas M.P. vajab eestkostjat, millise aja jooksul ja milline on eestkostja ülesannete ring (01.01.2006 jõustunud tsiviilkohtumenetluse seadustik § 522 lg 4)?
3. kas ja milliseid tehinguid võib M.P. teha eestkostja nõusolekuta?
4. kas M.P. tervislik seisund võimaldab tal kohtuistungil osaleda või tema ärakuulamist?

Näide 13

Viru Maakohtu Jõhvi kohtumaja 06. juuni 2007. a. määrus tsiviilasjas nr 2-07-20966. Eksperdile on esitatud järgnevad küsimused:

"Kas N.J.-l esineb vaimuhaigus, nõrgamõistuslikkus või muu psüühikahäire, mille tõttu ta kehtvalt ei suuda oma tegude tähendusest aru saada või neid juhtida?"

Kas N.J. kohtupoolne ärakuulamine võib põhjustada isiku tervisele kahjulikke tagajärgi?"

Läbi vaadatud lahendite hulgas esines ka neid, kus eksperdile oli esitatud küsimus, kas isiku psüühiline seisund võimaldab tal teostada valimisõigust. Samas väljendati ümarlaual selget seisukohta, et eksperdile ei saa esitada küsimust valmisõiguse kohta. Valmisõiguse äravõtmise otsustab kohus ja selle eelduseks on olukord, kus eestkostja on määratud isiku kõigi asjade ajamiseks.¹⁴

6. Eestkoste lõpetamine

Eestkoste lõpetamine on olnud kõne all Tartu Maakohtu ja Tartu Ringkonnakohtu poolt menetletud tsiviilasjas nr 2-06-16098. Isik pöördus kohtu poole taotlusega lõpetada tema suhtes seatud eestkoste, kuna leidis, et talle kohtupsühhiaatriaekspertiisi teinud arstid ei ole olnud objektiivsed ning on asunud väärale järeldusele tal esineva püsiva psüühikahäire osas. Isik kinnitas avalduses, et ta ei ole vaimuhaige ja seega on eestkostja määramise alused täielikult ära langenud. Eestkoste lõpetamise avaldust toetas ka eestkostja, märkides istungil, et **ta ei suuda olla eestkostjaks nii nagu ta tahaks ja ta ei taha seda enam olla**. Maakohus jättis avalduse rahuldamata, põhjendades seda asjaoluga, et asjas tuvastatu viitab eestkoste

¹⁴ Ümarlaura protokoll p 6.

vajadusele, kuigi isik seda ise otseselt ei tunnista. Avaldaja esitas viidatud kohtulahendi peale määruskaebuse ja taotles maakohu määruse tühistamist. Ringkonnakohus jättis maakohu määruse muutmata ja selgitas, et *"eestkostja ametist vabastamiseks ja uue eestkostja määramiseks on ette nähtud eraldi menetlus (TsMS § 530), nimetatud küsimust ei lahendata käesolevas menetluses. Eestkostja soov tema ametist vabastamiseks ei saa olla aluseks eestkostetava suhtes eestkoste lõpetamisele."*

Eelkirjeldatud kaasus viitab asjaolule, et eestkostjate leidmine ja nende motiveeritus eestkostjaks olemiseks on meie ühiskonnas ilmselt keeruline probleem. Seda enam tuleb rõhutada kohtu rolli tähtsust, selgitamaks välja tegelikud asjaolud ja isiku tegelik vajadus kõrvalise abi (sh eestkoste vormis) järele. Antud näites on kohus seda ülesannet eeskujulikult täitnud.

7. Muud probleemid

Ühe läbi vaadatud lahendites silma hakanud menetlusliku probleemjuhtumine võib tuua välja olukorra, kus **kohus keeldus alaealise lapse ema poolt esitatud eestkostja määramise taotluse menetlusse võtmisest** Tegemist on 15. jaanuaril 2007. a. Viru Maakohu Jõhvi kohtumajas tehtud määrusega tsiviilasjas nr 2-07-1502. Nimetatud lahendis viitas kohus menetlusse võtmisest keeldumise alusena TsMS §-le 477 lg 1 (*hagita asja vaatab kohus läbi hagimenetluse sätete kohaselt, arvestades hagita menetluse kohta sätestatud erisusi*) ja §-le 371 lg 2 p 1 (*kohus võib jätta hagiavalduse menetlusse võtmata, kui hageja õiguste rikkumine ei ole hagi alusena toodud faktilistele asjaoludele tuginedes üldse võimalik, eeldades hageja esitatud faktiliste väidete õigsust*). Kohus keeldus TsMS §-de 371 lg 2 p 1; 372 lg 4, lg 6, ja 463 alusel isiku avalduse vastuvõtmisest, kuna *"hageja õiguste rikkumine ei ole hagi alusena toodud faktilistele asjaoludele tuginedes üldse võimalik, eeldades hageja esitatud faktiliste väidete õigsust ja tagastada see koos lisadega avaldajale."*

Kaasuse asjaolude kohaselt esitas ema avalduse enda määramiseks oma tütre eestkostjaks. Avalduse esitamise ajal (9. jaanuar 2007) oli tütar 17-aastane, tema 18. sünnipäev pidi saabuma 25. veebruaril 2007. Kohus tegi määruse 15. jaanuaril ehk ajal, mil tütre täisealiseks saamiseni oli jäänud 41 päeva. Nagu juba öeldud, keeldus kohus avalduse menetlusse võtmisest ja tõi järgmise õigusliku põhjenduse: TsÜS § 8 lg 2 kohaselt on täielik teovõime 18-aastaseks saanud isikul (täisealisel). Perekonnaseaduse § 50 lg 2 kohaselt on vanem kohustatud oma lapse õigusi ja huve kaitsma. Vanem on lapse seaduslik esindaja, seega kuni 25.veebruari 2007 ongi avaldaja lapse vanemana tema seaduslik esindaja, kellel on eestkostja volitused lapse suhtes. Piiratud teovõimega täisealisele isikule eestkostja määramise avalduse saab avaldaja kohtule esitada aga alles lapse täisealiseks saamisel.

Eeltoodust tulenevalt võib püstitada küsimuse, kas antud olukorda ei oleks saanud lahendada protsessiosalistele kuidagi soodsamalt ja menetluse üldiseid eesmärke (asja lahendamine mõistliku aja jooksul ja protsessiökonomia) silmas pidades, näiteks kaaluda menetlusliku otsustuse tegemise edasilükkamist kuni tütar oleks saanud täisealiseks vmt.

Margit Vutt

Õigusteabe osakond

analüütik